

4. Powell, R. L. and Norman, H. D. Major Advances in Genetic Evaluation Techniques // J.Dairy Sci. – 2006. – P. 1337.

5. Van Raden, P. M., Sanders, A. H., Tooker, M. E., Miller, R. H., Norman, H. D., Kuhn, M. T., and Wiggans, G.R. Development of a National Genetic Evaluation for Cow Fertility // J.Dairy Sci. – 2004. – P. 2285.

6. Van Raden, P.M. Invited Review: Selection on Net Merit to Improve Lifetime Profit. // J.Dairy Sci. – 2004. – P. 3125.

7. Weigel, K. A. Genetic Improvement of Dairy Cow Survival University of Wisconsin – Madison. – 2005. – 24 p.

УДК 636.2.033.082 (477)

І. В. ГУЗЄВ, О. П. ЧИРКОВА

Інститут розведення і генетики тварин НААН України

ПОРОДОУТВОРЮВАЛЬНИЙ ПРОЦЕС У М'ЯСНОМУ СКОТАРСТВІ УКРАЇНИ

Учені та селекціонери України за останні 20 років створили українську, волинську, поліську, південну м'ясні породи, ковельський і знам'янський внутрішньопородні типи волинської та поліської порід.

Методом виведення порід стало складне відтворювальне схрещування 4-х і більше порід. Процесу формування вітчизняних спеціалізованих м'ясних порід передували наукові дослідження з вивчення продуктивних, племінних та господарських якостей вихідних порід та одержаних від схрещування генотипів, вибір порід залежно від кліматичних зон, розробка схем відтворного схрещування.

Успіх роботи зумовили наступні необхідні умови:

- чітко визначена кінцева мета, тобто розроблені показники бажаного типу;
- обґрунтований вибір вихідних порід;
- визначні масштаби роботи, що забезпечили ефективний відбір серед помісних тварин на всіх етапах схрещування, а в подальшому підбір з метою формування генеалогічної структури створюваної популяції шляхом виділення згідно оцінки, тварин-лідерів та на їх основі формування споріднених груп ліній та родин;
- створені оптимальні умови (годовлі та утримання), що сприяли розвитку у тварин бажаних показників продуктивності.

Розведення і генетика тварин. 2010. № 44

© І. В. Гузєв, О. П. Чиркова, 2010

Відповідно до цього на основі проведених дослідів у 70–80 роки минулого століття з оцінки помісей різних поєднань було створено модель бажаного типу.

Для української **м'ясної породи** (в основному зона Лісостепу) економічно виправданими стали крупні тварини здібні інтенсивно рости подовжений період до 18–20 міс. без зайвого відкладення внутрішнього жиру та осалювання туш. Вихідними породами стали шароле, кіан, симентал та сіра українська. При виведенні цієї породи на першому етапі було створено чернігівський та придніпровські типи (1979 р.). Бугайці цих типів у 18-місячному віці досягли живої маси 613–615 кг і давали м'ясо з оптимальним відношенням білка до жиру (1 : 0,76).

Шляхом поєднання спадковості цих типів створено українську м'ясну породу (наказ МСГ № 211 від 30. 07. 1993 р.). На даний час її розводять у семи племгосподарствах, у тому числі племзаводи: ДПДГ «Поливанівка» Дніпропетровської, «Перемога плюс» Полтавської, ТОВ АФ «Україна» Сумської, «Головеньківський Плюс» Чернігівської областей.

За останні десятиріччя чисельність господарств зменшилась від 15 до 7, а кількість поголів'я від 10,9 до 2,3 тис. гол., корів відповідно від 5,8 до 1,1 тис., плідників від 82 до 37. У генотипних сховищах зберігається значна кількість – 231,8 тис. спермодоз глибокозамороженого сім'я.

Тварини вищих генерацій становлять 100 %, вимогам стандарту відповідає 93,3 %. Середня жива маса корів вище стандарту порід на 10–29 кг, молочність на 18–36 кг. Тварини масивні з добре розвинутими м'ясними формами. Бугайці у 18 міс. досягають живої маси 600 кг, забійний вихід 60 %. Середньодобовий приріст 1500 г, затрати кормів на 1 кг приросту 6,0–7,7 к. од. Сформовано генеалогічну структуру. Більш численними залишаються лінії бугаїв Анчара 0988, Осокора 0109, Хижого 1599 і Славного 7333.

Для покращання продуктивних якостей та технологічності тварин використовують плідників: комолі шароле (бугай Геркулес 8499) та поліської м'ясної породи. Дані поєднання порід вивчаються.

Нині перша вітчизняна м'ясна порода перебуває в найбільш критичному стані. Тому доцільно створити координаційну раду з породи, вивчити стан селекції, спрямувати зусилля на організацію контрольно-випробувальної станції для оцінки бугайців цієї породи за власною продуктивністю та якістю покоління.

При створенні **волинської м'ясної** (зона Полісся західного регіону) вихідними породами стали абердин-ангус, герефорд, лімузин та

чорно-ряба. Породу затверджено як селекційне досягнення в 1994 р. (наказ МСГ № 355 від 30. 12. 1994 р.). На даний час цю породу розводять у 39 господарствах, у тому числі у 14 племзаводах в основному в зоні Полісся (95,1 %). Тут налічується 10,7 тис. гол., зокрема 5,8 тис. корів та 154 плідники. У племгосподарствах зберігається 418,7 тис. спермодоз глибокозамороженого сім'я від 29 плідників. Тварини вищих генерацій становлять 96,0 %, плідники – 100 %, стандарту породи відповідає 98,0 %. Жива маса корів на рівні стандарту породи 460–583 кг. Молочність корів вище стандарту 201–220 кг. Інтенсивне використання пасовищ сприяє високому виходу телят – 81,0 %, отелення корів проходять без ускладнень. Порода характеризується добрими м'ясними якостями. Бугайці у віці 18 міс. досягають живої маси 590 кг, середньодобові прирости 1000–1200 г, затрати кормів на 1 кг приросту 6,2–8,0 к. од., забійний вихід 60–65 %.

Генеалогічна структура включає 6 заводських ліній. Найбільш численні лінії Красавчика 3004, Мудрого 3426, Цебрика 3888.

У 2010 р. затверджено ковельський внутріпородний тип цієї породи чорної масті.

Наведені дані свідчать про високий генетичний потенціал породи. Закладено споріднену групу на бугая Динамо 6639770 (абердин-ангус червоної масті). Для покращання м'ясних якостей використовують плідників породи абердин-ангус ліній Лінмер Леде 173 та Райто В 156.

Формування **поліської м'ясної** породи має свою специфіку, бо створена вона шляхом поєднання тварин чернігівського та придніпровського типів з бугаями знам'янського типу (генотип 1/2 а 1/4 ш 1/2 с). Тому основою селекційної роботи став цілеспрямований добір та підбір тварин відповідно до бажаних стандартів. Породу затверджено у 1999 р. (наказ Мін. АПК № 91 від 22. 02. 1999 р.). Провідним репродуктором стало господарство «Заповіт» Радомишльського району Житомирської області.

На сьогодні породу розводять у 23 племгосподарствах, у тому числі у 8 племзаводах зони Полісся (Житомирська, Львівська, Рівненська області) – 75,5 %; Лісостепу – 18,9 %. Тут налічується 6,4 тис. гол. (третья за чисельністю 14,4 %), зокрема 3,1 тис. корів і 91 плідник. Тварини вищих генерацій становлять 90,7 %, стандарту породи відповідає 97,4 %. Жива маса корів на рівні стандарту породи; у три роки – 468 кг, чотири – 517 кг, 5 років і старше – 557 кг. Молочність вище вимог стандарту (lim: 204–220 кг). Відтворні здібності добрі.

Розтелилось 92,0 % корів та нетелей. Відсоток корів, що мали отелення з допомогою 3,5 %, нижче середніх даних. Парування маточного поголів'я в основному природне. Бугайці у віці 18 міс. досягають живої маси 540 кг, середньодобовий приріст 1000–1250 г, забійний вихід 63,4 %. Генеалогічна структура породи включає шість заводських ліній бугаїв Пелікана-Селектора 24, Іриса 559, Каскадера 530, Лайнера 65, Омара 814, Пакета 93 та 87 родин. Для поліпшення молочності та м'ясних якостей в останні роки використовують бугаїв породи шароле, завезених з Данії. Здійснено закладання заводської лінії на бугая Мідас Монте 0041, налічується його потомків – 147 гол., у тому числі 90 корів.

У 2009 р. затверджено внутрішньопородний знам'янський тип поліської породи (наказ № 32/04 від 16. 01. 2009 р.). Поголів'я зосереджене у трьох господарствах Кіровоградської та одному Чернігівської областей. Оцінено 1362 гол., зокрема 595 корів і 23 плідники. Відгодівельні якості бугайців цього типу – жива маса у віці 18 міс. 550–570 кг, середньодобові прирости 1200 г, забійний вихід 60 %. Генеалогічна структура налічує три заводські лінії бугаїв: Дарованого 400, Мазуна 6, Радиста 113 та 25 родин.

Південна м'ясна порода як селекційне досягнення затверджено у 2009 р. (наказ № 26/03 від 16. 04. 2009 р.), включає два типи – таврійський та причорноморський і розводять її у 9 племгосподарствах Миколаївської, Одеської, Херсонської та Чернігівської областей. Створена вона на основі порід: червоної степової, абердин-ангус, герефорд, шароле, санта-гертруда і зебу шляхом складного відтворного схрещування та гібридизації з використанням зебу. Налічується поголів'я 3,1 тис. гол., зокрема 1,5 тис. корів і 57 плідників. Відсоток її із загального поголів'я м'ясних порід 3,1 %. Продуктивність тварин на рівні стандарту породи. Жива маса корів у віці 3–5 років 437–532 кг, молочність 196–215 кг. Для породи характерні добрі відгодівельні та м'ясні якості. За даними досліджень, бугайці у віці 16–18 міс. досягають живої маси 480–530 кг, середньодобові прирости 990–1020 г, забійний вихід 59,6 %.

Генеалогічна структура включає 6 заводських ліній бугаїв: Асканійця 9150, Пакета 8072, Жемчуга 301, Сигнала 475, Саніла 8 і Ідеала 133 та 76 родин.

На даний час селекційний процес спрямований на консолідацію племінних та продуктивних якостей тварин шляхом використання плідників, покращувачів, відповідного підбору та відбору.

На завершальному етапі триває селекційна робота з формування симентальської м'ясної породи шляхом прилиття крові сименталів австрійської, німецької та північноамериканської селекції.

Отже, породоутворювальний процес у м'ясному скотарстві України триває більш як 40 років. За цей період створено вітчизняну племінну базу для розвитку галузі, а вітчизняні породи за оптимальних умов годівлі та утримання відповідають світовим стандартам щодо якості продукції.

УДК 636.2.034.082 (477)

М. В. ЗУБЕЦЬ, А. П. КРУГЛЯК¹

Національна академія аграрних наук України

¹Національний університет біотехнології та природокористування України

УКРАЇНСЬКА ЧЕРВОНО-РЯБА МОЛОЧНА ПОРОДА: МЕТОДИ ВИВЕДЕННЯ, СТАН, ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Ефективність виробництва молока на високо механізованих фермах і молочних комплексах визначають якість тварин та рівень їхньої молочної продуктивності. Саме невідповідність сименталів цим вимогам спонукала селекціонерів України ще у 80-ті роки минулого століття до радикальної реконструкції їх, для чого було використано метод відтворного схрещування. Поліпшуючою породою обрано голштинську червоно-рябої масті, частка крові якої планувалась домінуючою (не менше 62,5–87,5 %, а в активній частині популяції навіть більше). В окремих регіонах застосовували метод складного відтворного схрещування сименталів з бугаями монбельярдської, айрширської та голштинської порід.

Прискореному виведенню породи сприяла реалізація нетрадиційних методичних підходів та організаційних заходів. Основними з них стали такі:

- селекційним процесом були відразу охоплені всі провідні племзаводи симентальської породи та племпідприємства;
- частку вихідних порід було визначено як орієнтир, основними критеріями ставились тип, характер та рівень молочної продуктивності і технологічність худоби;

Розведення і генетика тварин. 2010. № 44

© М. В. Зубець, А. П. Кругляк, 2010

- заводські лінії та родини закладено на початку виведення породи, не очікуючи виходу на так званий кінцевий генотип, що прискорило генезис породи на одне-три покоління;

- родоначальниками основних заводських ліній визначали чистопородних голштинських бугаїв, які мали на той час найвищу племінну цінність;

- для одержання продовжувачів ліній досить широко застосовували різні варіанти інбридингу.

На початку реалізації програми в Україні не було бугаїв голштинської породи червоно-рябої масті. Тому при Інституті розведення і генетики тварин було створено республіканський генофондний спермобанк, цілеспрямоване функціонування якого забезпечило залучення кращого світового генофонду голштинів та прискорене одержання великих масивів потомків бугаїв-лідерів, одночасно у багатьох стадах. Так, маючи у розпорядженні лише по 5 тис. спермодоз від бугаїв голштинської породи Імпрувера 333471 і С'юприма 333470, у базових господарствах від кожного з них було одержано, випробувано за якістю потомків і широко використовувалось по 50–55 синів та 60–70 онуків нових генотипів, через яких було виведено перші заводські лінії.

Відсутність племінної книги компенсувалась періодичним виданням каталогів плідників, які використовувались при виведенні породи.

Українську червоно-рябу молочну породу (УЧРМ) було офіційно затверджено наказом Мінсільгосппроду України № 106 від 26 квітня 1993 р. На час затвердження ареал породи охоплював 14 областей України. Загальна чисельність маточного поголів'я з урахуванням товарних господарств становила понад 1,5 млн гол., у тому числі у племінних господарствах 86,3 тис. гол., із них 40,5 тис. корів, а в базових господарствах 13,1 тис. корів. Найчисельніший і найбільш генетично цінний її масив було створено у племінних заводах Київської, Черкаської і Вінницької областей. Тварини за лінійними параметрами не поступались сименталам (висота в холці первісток становила 136–138 см, а повновікових корів – 140–145 см), були задовільно омушклені та успадкували від голштинів, характерні для молочної худоби, тип будови тіла і технологічність вим'я. Жива маса дорослих корів становила 630 – 680 кг, телиць у 18 міс. – 400 – 450 кг.

Формування внутрішньопородної селекційної структури проводили протягом усього періоду її розведення. Станом на 2010 р. у складі породи як селекційні формування апробовано центральний,